

***Sičarimasko Plano palaj Romani Čhib thaj  
Evropako Čhibako Portofolio***

***Seminaro vaš e decizijake manuša thaj  
praktikanturja***

**Konsilo le Evropako, 27-28 Novembri 2008**



# **Introdukcija ando Seminario**

**David Little**

# Generalno dikhpen

- I politika e Evropake Konsiloski
- E KERKČ-esko akcijako-orientisardo modo/karing i specifikacija e žanimaski e dujto čhibako
- Introdukcija pal Sičarimasko Plano palaj Romani thaj e Evropako Čhibako Portofolio
- O programo le seminarosko

# I politika le Evropake Konsiloski

- O Konsilo le Evropako sas kerdo te arakhel e manuškane čačimata, e parlamentarno demokracija thaj o zakono
- Ando rodipen kadale skoposko promovisarel o xakjaripen jekhe Evropake identitetaki kaj si lan baza ande khetane barvalimata
- Sa kadja si les baro intereso pal o siklipen e čhibengo sar jekh modo te:
  - garavel pes o kulturalno thaj čhibako identiteto
  - lačharel pes i komunikacija thaj khetano xakjaripen
  - marel pes kontra i intoleranca thaj i ksenofobija

# I politika le Evropake Konsiloski

- E Evropako Khetano Referencijako Plano vaš e Čhiba (EK RKČh) sas kerdo te žutisarel i politika le Evropake Konsiloski thaj thol paše  
“jekh khetani baza vaš i elaboracija e siklimaske programaki, kurrikulako gido, eksaminacije, školake lila, thaj aver, ande savori Evropa”  
(EK RKČh, p.1)
- E Sičarimasko Plano palaj Romani čhib sas kerdo pal sa kadaja politika thaj si xramosardo te anel sajekh funkcija vaš i romani čhib.

# E EKRKČh akcijako-orientisardo modo

- Ame das дума te šaj keras **komunikacijake akturja** save šaj te oven avrutne vaj socialno (vakajarindos avere manušenca) vaj andrutne thaj privatno (vakjarindos amenca)
- Kana keras **komunikacijake akturja** si amen **strategije** te šaj thas and-i praktika e maj lače thaj maj efektivno **čhibake resurese**
- O **siklipen** e čhibako si vaj, trebalas te ovel, vareso sar čhibako **vakjaripen**
- E akcijako-orientisardo modo pal o siklipen thaj o sikavipen e čhibako mangel jekh proceso savo si les **baza ande praktično buti**

# E EKRRČh akcijako-orientisardo modo

- O EKRRČh del definicija pal o žanipen e čhibako ke šov niveluri organizisarde ende trin riga:
  - A1 thaj A2 (bazično vakjarno)
  - B1 thaj B2 (independento vakjarno)
  - C1 thaj C2 (kompetento vakjarno)
- Ame šaj te dikhas kadala khetane referencijake nivelurja sar angluno drom andar:
  - i elaboracija e čhibake programaki thaj kurrikulako gido
  - o xramosaripen e siklimaske materialurjengo thaj aktivitetengo
  - i evaluacija e siklimaske rezultaturjengi

# E EKRKČh akcijako-orientisardo modo

- Si fundamentalno andar o EKRKČh akcijako-orientisardo modo te vakjaras te **šaj keras butja**
- Kadja e sukcesivno kompetentno niveluri si definisarde pa soste e sikljovne **šaj te keren** ande dujto/ avrikani čhib(a) kaj žanen vaj sikljon
- Definisarindos e kompetencijake nivelurja andar panž verever čhibake aktivitete (šunipen, drabaripen, vakjardi interakcija, vakjardi produkcija, xramosaripen) o KERKČh mekel amen te las samate parcialno žanimata thaj o fakto ke butivar sam maj lače ande recepcija de sar ande produkcija

# E EKRRČh akcijako-orientisardo modo

- E khetane referencijake nivelurja si len andre maj but skale deskriptorurjenge pal "šaj kerav"
- I phiravimaski deskripcija e dujto/avrikane čhibako žanipen si kompletisardi katar
  - E skale pal e čhibaki kompetenca/čhibako žanipen
  - Strategikane skale
- **Ama** sar angluno pašo (drom) e Sičarimasko Plano palaj Romani Čhib limitisarel pes ke skalake deskripcije pal e komunikacijako phiravipen



# Sičarimasko Plano palaj Romani

- Si kerdo pal e EK RKČh akcijako orientisardo modo thaj pal e khetane referencijake niveluri te barjaren pes resurse andar
  - Edukacionalno planifikatorurja
  - Kurrikulake/programake projektanturja
  - Školake lilenge autorurja thaj materijalurjenge xramosarne
  - Sikljarne thaj trainerurja pal sikljarne
  - Eksaminatorurja
- **Ama na bisteren:** E Sičarimasko Plano palaj Romani na-i sikavimasko instrumento

# Sičarimasko Plano palaj Romani

Konsideracije pal lesko keripe:

- O Plano trebal te ovel lokes xakjardo: te na ovel but lungo thaj thaj te arakhen pes andre dosta ekspalnacije
- Trebal te ovel praktično andar i buki e edukacionalno planifikatorurjengi, programake autorurja, školake lilenge xramosarne, sikljarne thaj eksaminatorurja
- Trebal te ovel les gradacija te šaj te dikhel pes andre e siklimaski progresija
- Trebal te ovel les baza ande anglune štar khetane referencijake nivelurja: A1, A2, B1, B2
- Trebal te ovel andre e žanimata: Šunipen, Drabaripen, Vakjardi Interakcija, Vakerimaski Produkcija thaj Xramosaripen

# Sičarimasko Plano palaj Romani

Konsideracije pal lesko keripe (maj dur):

- O Plano trebal te dikhel e trebajmata vaš trin kategorije sikljovnenge
  - Kodola save žanen romanes ko maškarutno nivelu edukacijako
  - Kodola save šaj šunen romanes khere ama na barjarde jekh produktivno kompetencija (našti den дума mišto)
  - Kodola kaj na den дума romanes khere
- Trebal te ovel kerdi vaš e sikljovne andar kadala trin grupe beršenge
  - 3-6 berša
  - 6-10 berša
  - 10-14/15 berša

# Sičarimasko Plano palaj Romani

Si kerdo pal e anglune štar nivelurja andar o EKRKČh  
Nivelo A1

- Angluno žanimasko nivelo kaj arakhel pes
- **Šunipen thaj drabaripen:** bazisardo ando prinžaripen e anavengo, prinžarde alava thaj bazično ekspresije
- **Vakjardi interakcija thaj vakjardi produkcija:** E sikljovne šaj alosaren loke ekspresije vaj korkoro alava te phenen parpale ke pučimata vaj šaj te den bazutni informacija pal prinžarde topike sar kodoja, te den jekh adresa
- **Xramosaripen:** limitisardi ke but tikne teksturja, inskripcija ke jekh fotografija thaj andar e maj tikne čhave, te keren kopija pal jekh modelo dino katar o sikljarno

# Sičarimasko Plano palaj Romani

## Nivelo A2

- O sikljovno šaj te kerel interakcija vaj reakcija ande jekh bazutno modo ke sakediveseske thaj prinžarde situacije
- **Šunipen thaj drabaripen:** E sikljovne xakjaren sakediveseske ekspresije thaj ekspresije vaj propozicije vakjarde ande prinžarde konteksturja sar: paramisja ašunde butivar, prinžarde teksturja (sar si i agenda)
- **Vakjardi interakcija thaj vakjardi produkcija :**  
E sikljovne šaj te parovel informacija ande loke interakcije, del loke eksplanacije
- **Xramosaripen:** xarne loke xramosarimata, mesažurja, lila

# Sičarimasko Plano palaj Romani

## Nivelo B1

- E sikljovne šaj keren interakcija ande verver situacije thaj šaj del дума ande verver prinžarde situacije
- **Šunipen thaj drabaripen** : E sikljovne šaj xakjaren e vašno punkturja andar jekh klaro vakjaripen thaj andar jekh teksto xramosardo ande but prinžardi čhib
- **Vakjardi interakcija thaj vakjardi produkcija** : E sikljovne šaj thon pes ande jekh bipreparisardi konversacija thaj te phenel parpale vaj te phenel jekh paramici
- **Xramosaripen**: E sikljovne šaj xramosaren jekh loko teksto phanglo ke jekh prinžardi topika


# Sičarimasko Plano palaj Romani

## Nivelo B2

- E sikljovne žanen maj mišto i čhib thaj si les pakiv thaj zor te kontrolisarel e komunikacijake situacije
- **Šunipen thaj drabaripen:** E sikljovne šaj xakjaren jekh buxljardo vakjaripen thaj kompleksno argumentacija
- **Vakjardi interakcija thaj vakjardi produkcija:** E sikljovne šaj thon pes aktivno ande diskusije thaj te del klaro thaj detajčno deskripcije thaj argumentacije
- **Xramosaripen:** E sikljovne šaj xramosaren jekh klaro teksto pal jekh buxli serija topikengi kerindos deskripcija, argumentacija, sikavindos o personalno phiravipen ekc.

# Sičarimasko Plano palaj Romani

## Butjako ilo



So šaj keren e  
manuša e  
čhibasa

I informacija kaj  
lam kerindos  
buti e romane  
kolegurjenca



# Sičarimasko Plano palaj Romani

Bazisardo ande 11 teme kidine ande 5 kategorije:

- **Personalo identiteta** (Me thaj mi familija, O kher/karavana thaj lake aktivite ekc.)
- **Relevanca ke sakedivesesko živipe** (Mi komuniteta, Ki škola, Xabe thaj šeja ekc.)
- **Eksperijencijengo dikhipen** (Festivalurja thaj bare divesa, Phiripen thaj transporturja ekc.)
- **Generalo/ edukacijaki importancia** (Timpo, Beršeske katora, vaxt, Natura thaj živutre etc.)
- **Tradicije thaj kultura** (Romengi buki thaj profesija, Kamimata thaj arta)

# Sičarimasko Plano palaj Romani

## O Romanipe si:

- Si klaro ke si maj but de sar jekh 'tema'
- Si relevantno andar savore teme
- Si esencialo andar o siklipen thaj o xakjaripen e živimaske kodosko, savo si sikavdo parcialno vaš i romani čhib

## E deskriptorurja vaš o Romanipe

- Den jekh referencijako punkto andar e kurrikulake projektanturja, materijalurjenge xramosarne thaj sikljarne
- Trebal te del sigurencija ke siklindos romanes trebal te sikljol pes vi e 'živimasko kodo'
- Si te del vast te na bisteren/informisarel e profesionalurjen save si durjarde katar o 'kodo', vaj save na-i roma

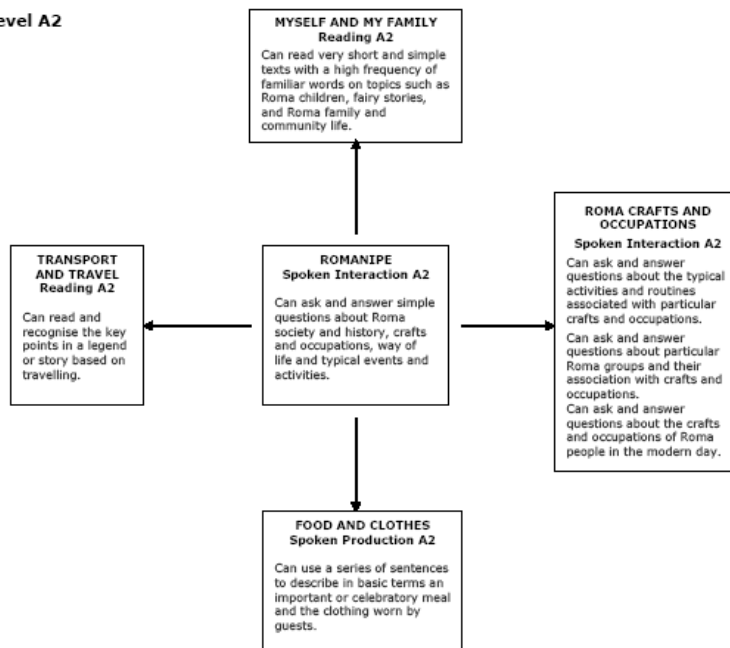
## THE CENTRALITY OF ROMANIPE

*Romanipe* is not presented as a theme because it is present in all aspects of Roma life and tradition and should be a continuous strand throughout the process of teaching/learning the Romani language.

The grid *Romanipe* (see page \*\*) is intended to be used as a reference by teachers to support them in identifying the important aspects of *Romanipe* and to confirm that they have included these aspects in their teaching.

This diagram illustrates how *Romanipe* features naturally in many of the Roma-specific descriptors throughout the framework.

Level A2



5

# Romanipe

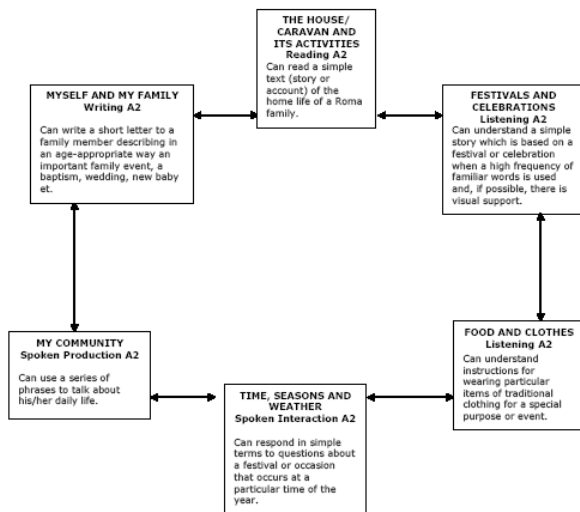
...si jekh biagoresko  
thav kaj sivel e  
deskriptorurja jekh  
avereste

...phandel e verver  
teme jekh avrjate

## TRANSVERSALITY IN THE FRAMEWORK

In addition to the direct relationship between *Romanipe* and other thematic areas, there are also many interconnections between themes. For the teacher, this means that carrying out an activity under one thematic heading may include a full or partial activity from a different theme. As a result, progress in learning is not confined to a single theme at a time but may be seen across several thematic areas.

Example:



Suggestions for continuity from one theme to another are provided as cross references at the end of the introduction to each theme.

6

## Nakhipenopral

Sa kadja, si but logikane phandimata maškar e teme.

Kado del šajpen e materijalurenge xramosarnege thaj e sikljarnenge te buxljaren slobodo e teme

Eksemplu:

*Me* →

*O kher/ I karavana* →

*Festivalurja thaj bare divesa* →

*Xabe thaj šeja* etc.

**Festivalurja thaj baredivesa  
šunipen  
B1 UDAR**

šaj xakjarel e maj vašno punkturja e vakjarimaske andar i klasa pal festivalurja thaj baredivesa, sikavindos vizualno suporto (eks. ilustracije thaj školake lila) texakjarel e sikljarneski eksplanacija.

šaj xakjarel e maj vašno punkturja andar jekh video kaj sikavel tipično aktivitetet andarjekh lokalno naj nacionalno festivalo.

šaj xakjarel e maj vašno punkturja andar i prezentacija pal specialno festivalurja vaj baredivesa andar e romane komunitete.

šaj xakjarel e maj vašno punkturja andar jekh paramisi vaj jekh gili phangli ke jekh barodives, festivalo vaj komemoracija.

Savore teme, avrjal e Romane butja thaj Okupacije, si len duj seturja deskriptorurjenge.

Generalno siklimaske trebajmata pal i romani čhib

Čhibako siklipen savo si specifično pal romane tradicije, živimasko modo, aktivite etc.

# Sičarimasko Plano palaj Romani

- Pal saki tema avel jekh evaluacijako lil savo si kerdo andar o sikljovno (thaj sikljarno).
- Evaluacijako lil:
  - Si organizisardo pal o nivelo thaj žanipen
  - Vakjarel e klasake aktivitete
  - Naj phagerdo ande generalno thaj specifično romane deskriptorurja
  - Del vast e sikljarnen te len godjate pengo progreso pal o siklipen
  - Šaj te aresen kotor andar jekh portofolio (mapa) pal čhibako siklipen

# Sičarimasko Plano palaj Romani

- E pučimaske liste si len jekh centralno rolo ando keripen le duje Evropake Čhibake Portofolurja (ECP-urja) kaj si te oven prezentisarde ande kado seminaro
- E ECP sas kerdo katar o Konsilo le Evropako sa jekhdata le ESPR
- Ži akana 100 ECP-urja sas kerde ande Evropake Konsiloske thema thaj sas lenge dini akreditacija katar e Evropake Konsilosko ECP Validacijako Komiteto
- E ECP si jekh instrumento kaj del vast te sikljol pes i čhib, te promovisarel pes o pluriligvismo thaj te barjarel pes o interkulturalno xakjaripen thaj i interkulturalno kompetenca.

# Sičarimasko Plano palaj Romani

E ECP si les trin musajutne riga:

- E **čhibako pasporto** anel jekh opraldikhipen pal le manušesko nivelo komunikacijako ande dujto/ avrutne čhiba thaj vi leski/laki sasti personalno evaluacija, ke jekh momento
- E **čhibaki biografia** lokjarel e implikacija e sikljovneski ando plano, te godisarel pal kodo thaj te dikhel peske siklimasko proceso thj progreso; E "šaj kerav" pučimaske liste si len jekh centralno rolo
- O **dosaro** del e sikljovnesko o šajpen te alosarel materialurja, te informisarel pes thaj te ilustril so siklilo vaj eksperience registruisarde ande čhibaki biografia



# Seminarosko programo

- Raporturja pal o piloto e Sičarimaske Planoske palaj Romani andar:
  - Bulgaria
  - Czehikani Republika
  - Švedo
- O ECP vaš e romane čhibake sikljovne 6 -11 beršenge: introdukcija thaj buki
- O ECP vaš e romane čhibake sikljovne 11 -16 beršenge: introdukcija thaj generalno diskusia
- Plano pal o avutnimos